

ST
NR 3/95 ÅRGÅNG 10.

IL

ET
ORGAN FÖR INDEPE

Ratzka Adolf
Peterséns väg 2
127 41 Skärholmen

arbetar för mer makt åt brukare av personlig assistans

Rätten till föräldraskap mm

STIL

STIL, Stockholmskooperativet för Independent Living, är partipolitiskt obundet men arbetar handikappolitiskt för mer personlig makt åt människor med funktionshinder genom kontroll över de tjänster vi behöver för att leva ett liv på lika villkor, mot förtryck och diskriminering av människor med funktionshinder.

STIL, betraktar sig som en del av Independent Living-nätverket – den internationella medborgarrättsrörelsen för människor med funktionshinder.

Stödmedlemskap i **STIL** är öppet för alla. Medlemskap med rösträtt, förutsätter eget behov av personlig assistans.

Avgifter:

Medlemskap i STIL idéell förening med rösträtt	500 kr/år
Stödmedlem	100 kr/år

Prenumeration på STILETTEN ingår i medlemsavgift.

Enbart prenumeration (myndighet, organisation m fl) 100 kr/år

Postgirokonto 73 66 70-1

Styrelsen:

Ordförande:

Stefan Käll hem: 08/612 73 75, arb: 08/613 39 00, fax: 0150/511 21

Övriga ledamöter:

Jamie Bolling	hem: 08/10 49 72,		fax: 08/24 23 41
Helena Karnström	hem: 08/770 37 77,	arb: 070/595 79 94,	fax: 08/770 35 55
Adolf Ratzka	hem: 08/740 42 00,		fax: 08/740 45 00
Verena Ziswiler	hem: 08/720 05 28,		fax: 08/720 05 28
Johan Sjögren	hem: 08/798 27 58,		fax: 08/798 27 58

Suppleanter:

Sonia Welanders	hem: 08/580 379 01,		fax: 08/580 379 01
Alberto Vargas	hem: 08/94 91 73	mob: 010/66 60 66,	fax: 08/605 54 27
Marianne Hedin	hem: 08/25 68 78		
Lena Jalke	hem: 08/776 14 07		fax: 08/777 52 00

STILETTEN kommer ut fyra gånger om året. Redaktör och redigerare: Roland Ewers
Ansvarig utgivare: Adolf Ratzka

Postadress: **STIL** c/o Roland Ewers, Granvägen 93, 432 33 Varberg, tel: 0340/767 08
eller STILs kansli: Bondegatan 39, 116 33 Stockholm Tel: 08.640 81 10 Fax: 08/641 67 10

Allmän information om STIL	2
Verksamhetsledaren har ordet	3
Ledare	4
Upprop	4
Vem får bli pappa och mamma	5
Viktigt med nätverk för föräldrar med funktionshinder	9
Sedelärande	10
STIL på mässa i Strängnäs	11
Sjuttio månader med ADA Artikelserie av Stefan Käll	13
"Kunniga hästar"	17
Ta bladet ur munnen om "tvåtrjedelssamhället"	18

Som början på ett samarbete i form av en rikstidning har GIL i Göteborg medverkat i detta nummer på den grafiskt/tekniska sidan. Vi hälsar Independent Living-föreningarna i Borås, Helsingborg, Eskilstuna och Lund att medverka på alla sätt, kanske framförallt innehållsmässigt.

RED

Myndighetsmissbruk

Nu var det åter dags för ett nytt nummer av Independent Living-rörelsens husorgan. Förhoppningsvis kommer vi att försöka ge ut 6 nummer per år, för att på så sätt vara ännu mer aktuella.

Jag vill passa på att skriva om det underliga sätt som försäkringskassorna ser på kooperativen. Vi blir inte erkända som egna fristående företag med fullt arbetsgivaransvar, utan mer som bidragstagare. Försäkringskassan anser att kooperativen i detalj ska visa vad kostnaderna består av. Vi har ej fått besked om varför, men antagligen är det för att göra på samma sätt som man godtyckligt gjort för GIL i Göteborg. Där har man nämligen reducerat timutbetalningen.

EMIL i Eskilstuna har råkat ut för att försäkringskassan inte betalar ut assistentersättning alls för nya brukare. Man har inte fått besked om varför, och heller inte när ersättning skall börja betalas ut. Detta är naturligtvis fullständigt regelvidrigt och i "normala" fall borde kassan blivit stämd. Men är man liten (jämfört med Försäkringskassan) och inte har tillräckliga finansiella muskler då blir man försiktig. Detta går naturligtvis alltid ut över brukaren. Han/hon har mycket liten möjlighet att sätta sig upp mot detta tydliga myndighetsmissbruk.

STIL har blivit anmodad att lämna in ett så kallat revisorsintyg, där vi skall lämna uppgifter på vissa kostnader men ej på andra. Betydelsen av detta kan bli att kostnader som vi haft, eventuellt ej kommer att godkännas som ersättningsbara kostnader och de kan kanske bli föremål för kommande avdrag.

Naturligtvis är detta inte något som vi kan acceptera. Vi anser att regleringen kring den enskildes försäkring för behovet av att täcka assistanskostnaderna måste förtydligas och förenklas. Det är oerhört viktigt att brukar-kooperativen får och kan ta hela det ansvar som ligger på en normal firma och skattesubjekt. Att avtala om avgiften är och förblir en rättighet och en skyldighet som ledningen i varje kooperativ har gentemot sina medlemmar och "delägare". Förhoppningsvis kommer RFV och försäkringskassan att inse att lagen är skriven på så sätt att brukar-kooperativen skall kunna fungera. Genom byråkrati och enfald blir skattepengar ej effektivt utnyttjade.

Björn Jidéus
Verksamhetsledare, STIL

Ledare

Rätten till föräldraskapet

Den flitiga STILETTEN-läsaren kan inte ha undgått att ett antal STIL-medlemmar har kommit i det livsskede då man skaffar sig barn. I tidigare nummer av tidskriften fanns det artiklar om praktiska ting i samband med att ta hand om småbarn som förälder med funktionshinder. Att flera av oss börjat skaffa sig barn bör ses som en utveckling som i högsta grad har varit beroende av tillkomsten av STIL och personlig assistans. Utan personlig assistans är vi en belastning för våra anhöriga. I ett sådant läge vill man inte öka belastningen ännu mer.

BRISTER I RÄTTSSÄKERHET

Den 28 och 29 augusti ordnade Handikappombudsmannen tillsammans med STIL en konferens om våra mänskliga rättigheter på ett av de viktigaste områden som finns för en människa – rätten att vara förälder. Syftet med konferensen var att påpeka de svårigheter som vi möter i Sverige i form av brister i rättssäkerhet och brister i utformningen av samhällets tjänster. I det här numret återger vi några av konferensens anförande.

Idén till den här konferensen växte fram under den tid när min fru Doro och jag stötte på stort motstånd från kommunen när vi sökte tillstånd att adoptera barn. Under de år som striden pågick ringde ett antal personer oss och berättade om lik-

nande erfarenheter. Det gällde inte enbart problem med medgivande till adoption. I ett fall handlade det också om ett biologiskt barn till ett par med funktionshinder, där kommunen ifrågasatt deras förmåga att ta hand om barnet.

INTE LÄTT ATT VÅGA STÅ EMOT

Dessa fall måste ses som spetsen på isberget. De flesta som har råkat ut för den typen av behandling håller förmodligen tyst. En del skäms, många försöker aldrig igen. I ett land där myndigheterna åtnjuter så stort förtroende som i Sverige är det inte lätt att som enskild individ opponera sig mot de organ som har fått samhällets förtroende och att våga stå emot de tjänstemän och politiker som anses som experter på området.

Vårt samhälle betraktar ett funktionshinder som ett slags sjukdom och man har mycket låga förväntningar på oss. Vår omgivning tycker att vi inte klarar av så mycket, att vi inte kan tala i egen sak, att vi bör beskyddas. Dessa egenskaper står i rak motsats till till det man förväntar sig av föräldrar. Har man vuxit upp med dessa negativa attityder, kan det lätt hända att man själv tror att man inte duger. De flesta av oss med mera omfattande funktionshinder vågar nog inte ens tänka på att skaffa barn.

SAMHÄLLET SER OSS INTE SOM FÖRÄLDRAR

I officiella sammanhang tycks man inte heller se oss som föräldrar. Jag hade svårt att hitta statistik eller överhuvudtaget något om familjebildning i Handikapputredningen och andra officiella dokument. Samhällets utformning tar inte hänsyn till människor med omfattande funktionshinder som har barn. De speciella bostäder som byggdes för personer med funktionshinder var för små för familjer. Boendeservicen är en mardröm för småbarnsfamiljer. Det finns för få hjälpmedel för funktionshindrade föräldrar och för de som finns är det är svårt att få bidrag beviljat. Färdtjänsten tillåter inte att jag åker med min familj och min assistent samtidigt.

Till konferensen inbjöds vänner från kalifornien, där föräldrar med funktionshinder har bildat en självhjälpsgrupp för att stödja varandra, påverka myndigheter och allmänheten och bygga upp juridisk expertis för att bekämpa fördomar mot föräldrar med funktionshinder. Mötet kommer förhoppningsvis bli början till ett nätverk för att förbättra situationen för föräldrar med funktionshinder i Sverige.

ADOLF RATZKA

UPPROP

Vem får bli mamma eller pappa?

Få av oss med omfattande funktionshinder har barn.

En av anledningarna är att vi under hela vårt liv fått höra att vi inte duger. Det finns också belägg för uttalad diskriminering från myndigheternas sida mot personer som vill bli förälder eller nyss har blivit det. Dessutom är samhällets tjänster som hemtjänst och färdtjänst anpassade till att man ska ha barn. Det finns till och med skrivningar i förarbetena till personlig assistans som kan leda till begränsningar i möjligheten att fungera som förälder med funktionshinder.

Den 28 – 29 augusti ordnades en konferens om vår rätt till föräldraskap. Där föreslogs att vi ska göra ett försök att starta

en grupp, ett nätverk, för ömsesidigt stöd och information som rör möjligheter och hinder att vara föräldrar. Vi hoppas att gruppen så småningom samlar på sig erfarenheter såväl praktiska som juridiska, så att föräldrar med funktionshinder och de som vill bli det, ska ha det lättare.

Om du är intresserad av de här frågorna hör av dig till någon av:

Adolf Ratzka
Wenche Willumsen
Roland Ewers

tel 08.740 42 00
tel 08.18 91 00
tel 0340.767 08

Vem får bli pappa och mamma?

Doro, Katharina och Adolf vid ankomsten till Arlanda flankerade av Stefan Käll, juridisk rådgivare och ordförande i STIL.

Svårigheter som man stöter på när man har ett omfattande funktionshinder och vill adoptera ett barn.

Med ett omfattande funktionshinder är man ofta tvungen att fundera längre inför viktiga beslut. Innan min fru och jag beslöt att skaffa barn försökte vi naturligtvis även föreställa oss hur vi skulle fördela den ökade arbetsbelastning som ett småbarn innebär. Jag ville ta min rättvisa andel och det skulle jag göra med hjälp av personlig assistans enligt STIL-modellen. På så sätt har STIL för oss varit en förutsättning för att skaffa barn, eftersom vi inte skulle ha gått vidare, om hela det praktiska arbetet skulle ha lastats på min fru.

Den andra förutsättningen var de förebilder vi hade för tanken att skaffa barn. Vi har ett antal goda vänner, främst i USA, med funktionshinder och som har barn, både biologiska och adopterade. Att följa dessa familjer under ett antal år övertygade oss i tron att vi också skulle kunna ge ett barn goda uppväxtförhållanden.

När vi inte kunde få ett biologiskt barn, hade vi inga problem med att välja adop-

Den 28 och 29 augusti hölls en konferens i Stockholm om rätten att vara förälder.

STIL och Handikappombudsmannen var värdar för varsin dag.

Här är Adolf Ratzkas anförande.

tion som ett alternativ. Vi sökte kommunens medgivande till adoption våren 1990. Det var hos sociala distriktsnämnden 1 i Stockholm. Vi fick vänta mycket länge på hemutredningen. Efter nästan ett år fick vi se det första utkastet, där det stod att jag inte kan ge den kroppsliga närheten och värmen som ett barn behöver. Efter min högljudda protest ändrade man formuleringen till:

"I de sökandes fall förmenas barnet till viss del den fysiska kontakten med den ene av föräldrarna"

När vi påbörjade hemutredningen begärde kommunen hos socialstyrelsens rättsliga råd, ett utlåtande om min lämplighet. Rådets svar består av 2 meningar. Jag citerar:

"AR är gravt rörelsehindrad samt har behov av andningsassistans/respirator under nätterna och även dagtid pga sviter efter polio. Styrelsen finner att AR av medicinska skäl ej är lämpad att mottaga adoptivbarn."

Socialtjänstens tjänsteutlåtande rekommenderade avslag och så blev det. Det var i november 1991. Vi överklagade till länsrätten. Vid rättegången hävdade kommunens jurist bl a att jag inte skulle kunna byta blöjor vilket skulle betyda att jag inte var lämplig som far.

VI VANN I LÄNSRÄTTEN

Vi vann i länsrätten. Kommunen överklagade till kammarrätten. Kammarrätten inhämtade två expertutlåtanden dels från en socialkonsulent från länsstyrelsen som var positiv, dels från en professor i barn- och ungdomspsykiatri som bl a skrev att vi var:

"ur psykologisk-social och psykiatrisk synpunkt välförberedda att vara föräldrar och i det avseendet snarast mera förberedda än blivande föräldrar i allmänhet".

Vi vann i kammarrätten och kommunen överklagade till Regeringsrätten. Regeringsrätten beslöt i mars 1993 att inte ta upp ärendet för prövning. Därmed fastslogs Kammarrättens dom och vi hade vunnit. Nu hade vi alltså ett medgivande men vi hade fortfarande inget barn.

NEGATIVA ADOPTIONSFÖRENINGAR

De flesta som adopterar i Sverige går med i en adoptionsförening som sedan letar jorden runt efter ett barn. Redan 1990 hade vi försökt bli medlemmar i Adoptionscentrum, en av dessa adoptionsföreningar. Där sa man redan vid första tele-

fonsamtalet att vi aldrig skulle kunna få ett barn genom dem pga mitt funktionshinder. Av en annan förening fick vi ett vänligt brev med samma innehåll.

Om man inte får hjälp av en adoptionsförening, kan man leta efter ett barn själv genom sk privatkontakter. Doro och jag har rest mycket, framförallt i Centralamerika och vi bad våra vänner där hjälpa oss.

TRÄFFADE KATHARINA

Ett medgivande gäller för ett land och för ett år och under detta år kunde våra vänner i Costa Rica inte hitta ett barn. Vi sökte alltså ett förnyande vilket brukar vara ett rutinärende. Icke i vårt fall. Kommunen avslog vår ansökan och därmed började hela processen från början. Återigen jagade kommunen oss upp till Regeringsrätten som återigen vägrade prövningsrätten och därmed hade vi vunnit en gång till. Det var i augusti 1994. I oktober åkte vi till Costa Rica. Jag hade fått ett erbjudande att vara gästprofessor i handikappfrågor på universitetet där. Samtidigt träffade vi Katharina som var 3 månader när vi fick ta hand om henne.

Vår erfarenhet pekar på en del brister i systemet:

KOMMUNENS KOMPETENS

De socialarbetare som gjorde hemutredningen hade uppenbara problem att hantera situationen: De talade mest med Doro. Jag fick anstränga mig för att påminna dem om att jag fanns till. De tittade nästan aldrig mig i ögonen. Uppenbarligen hade de aldrig umgåtts med personer med funktionshinder.

Samma sak gällde för sociala distriktsnämnden. När vi framförde vår sak vid deras sammanträde fick vi ingen ögonkontakt. Enbart ordföranden ställde några allmänna artiga frågor.

I en TV-intervju medgav ordföranden att det hade varit svårt och att ett sådant ärendet hade de aldrig varit med om. Därmed medgav han att socialnämndens ledamöter saknade kompetens att avgöra ärendet.

Som hjälp i sina bedömningar har socialtjänsten "Handboken för socialnämnder om internationella adoptioner" som är utgiven av NIA, Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor. Boken är vettig, men den tolkas av människor. Så står det

tex i boken att om ett par söker ett medgivande till adoption så måste båda orka. Detta tolkades av socialtjänsten så här:

För det första antar man automatiskt att de som har ett omfattande funktionshinder som jag, inte orkar mycket. Den slutsatsen drog man utifrån sina förutfattade meningar eftersom man aldrig frågade mig vad jag hade orkat med tidigare i mitt liv. Samtidigt antogs det automatiskt att Doro redan var fullt sysselsatt med att "ta hand om mig", trots att vi talade och skrev mycket om hur personlig assistans fungerar. Ett barn skulle hon inte orka med. STIL och personlig assistans fungerar, men det var för nytt för dem.

Under hemutredningen antydde det att Doro, som inte har något funktionshinder, inte skulle ha några problem, om hon skulle söka medgivande till adoption som ensamstående. Vi skulle alltså behöva skiljas. Den biten kränkte mig. Slutsatsen man måste dra är att samhällets representanter anser att jag inte duger som far – och ännu värre – att det är bättre för ett barn att växa upp utan far alls, än med mig. Jag kan alltså inte bidra med något alls, jag är tom till skada för ett barn!

MEDIKALISERING AV FUNKTIONSHINDRET

I offentliga sammanhang är man i Sverige mycket stolt över sitt miljörelaterade handikappbegrepp – ni vet, ett funktionshinder blir ett handikapp enbart om det finns attitydsmässiga eller fysiska hinder i omgivningen. Men i och med att kommunen begärde ett yttrande från socialstyrelsens rättsliga råd, blev mitt funktionshinder en sjukdom och därmed är vi minst 20 år tillbaka i tiden igen.

Rättsliga rådet får inte träffa de människor som de ska bedöma. Rådet har endast tillgång till sjukjournaler. Föräldraskap blir reducerat till en medicinsk företeelse trots att socialtjänstlagen hävdar den sk helhetssynen!

I MASSMÖRDARES SÄLLSKAP?

Den medicinska synen på funktionshinder kan leda till överraskande resultat: 1991 svarade rättsliga rådet på kommunens begäran att man fann mig ej lämplig av medicinska skäl. 1994 ställde Kammarrätten samma fråga till rättsliga rådet igen. Då fann rådet att det inte fanns några medicinska hinder för ett medgivande, eftersom mitt hälsotillstånd hade varit

oförändrat sedan det första utlåtandet. Alltså: 1991 var jag för sjuk för att vara far. 1994 tycker rättsliga rådet att jag är lämplig eftersom mitt hälsotillstånd är oförändrat. Man får fråga sig vilken intelligens regeringen avkräver rättsliga rådets ledamöter. I fjol fick rättsliga rådet ta ställning i frågan, om massmördaren Flink kan anses som sjuk. Man kan tänka sig hur hedrad jag känner mig över att figurera i samma sammanhang som en massmördare.

RÄTTSSÄKERHETEN

Rättsliga rådet gör endast rekommendationer. Som rekommendationer går de inte att överklaga. Kommunens praxis är att nästan alltid följa rådets utlåtande.

Vice ordföranden i sociala distriktsnämnden sa i en tidningsintervju att nämnden inte ska lämna medgivande vid den minsta tvekan om att placeringen är i adoptivbarnets bästa intresse. Detta öppnar direkt vägen för alla slags fördomar. Annars finns det i rättssammanhang principen "In dubio pro reo" – alltså: "om det finns tveksamhet, döms till den åklagades fördel".

Vice ordföranden sa också i pressen att jag var för avvikande för att kunna vara adoptivfar. Hon tycker alltså att endast de som motsvarar hennes bild av Medel-svensson får adoptera.

Den nuvarande ordningen lägger bevisbördan på mig. Kommunen behövde aldrig komma med bevis på sina lösa påståenden om varför jag inte skulle duga som adoptivfar. Vi la fram forskningsresultat från USA som visar att barn till fäder med funktionshinder inte skiljer sig i sin utveckling från andra barn. Kommunen valde att negligera dessa fakta och istället förlita sig på sina förutfattade meningar.

Här måste vi också nämna att vi hade ett enormt stöd av en erfaren och hängiven jurist i person av Stefan Käll. Det går inte att ensam försöka kämpa emot de massiva resurser som kommunen satt igång mot oss.

HUR KAN MAN FÖRBÄTTRA DEN NUVARANDE ORDNINGEN?

I all ödmjukhet ska erkännas att det inte är möjligt att konstruera ett helt rättvist system. Självklart skall inte alla som vill ha barn för den skull anses vara lämpliga

föräldrar.

Den förändring som vi vill se är att man ska ha möjligheten att välja bland flera olika organ eller institutioner som kan göra hemutredningen. Det är sekundärt om de är privata eller offentliga. Idag kan man visserligen välja bort en tjänsteman som man inte har bra kontakt med. Men det blir i alla fall någon från samma byrå, som sitter vid samma fikabord och det är naivt att underskatta lojaliteten bland arbetskolleger som gör att den andra bedömningen påverkas mycket av den första.

Vi vill se ett antal expertlag som reser land och rike runt och gör hemutredningar i de fall där de sökande begär att delta. Det ska vara lätt för de enskilda att välja det lag som man vill ha som utredare och att välja bort det lag som man inte har bra kontakt med.

SPECIALISERADE EXPERTLAG

Sådana expertlag skulle alltså speciali-

sera sig på just adoptionsansökningar av människor med funktionshinder. På det sättet skulle de möta många sökande och förvärva en mycket större personlig erfarenhet, jämförelseförmåga och kompetens som de flesta socialarbetare som arbetar med adoptioner och sällan stöter på personer med funktionshinder har.

Ett annat problem är att kommunen idag helt lagligt kan blockera en högre domstols beslut som vårt fall visar. Även om vi till sist fick rätt, så tog det tid, och ett adoptionsärende är ofta en tävlan mot tiden. Vi var 38 respektive 47 när vi började och hann bli 42 och 51 tills vi fick Katharina. Om kommunen hade lyckats förhålla ärendet ännu längre, skulle vi ha avstått själva pga åldern. Adoptionsärenden borde behandlas med högsta prioritet i domstolarna av just den anledningen.

Huvudproblemet med det nuvarande systemet är att en socionomutbildning eller en partitillhörighet i sig inte automatiskt

befriar en människa från sina fördomar. Alla har vi våra fördomar mot grupper som vi inte haft så mycket kontakt med. Framför allt om dessa grupper betraktas som avvikande, om det nu är invandrare, homosexuella eller människor med funktionshinder.

HAPPY END

Vi adopterade Katharina i Costa Rica enligt lagen där vilket tog 10 månader. Det blev klart i juni. Vi tre återvände från Costa Rica i mitten på augusti.

Katharina är så underbar att vi tycker att det har varit värt att vänta i fyra år just på henne. De fyra åren av osäkerhet, förnedring och förbistring är nästan bortglömda. Idag har vi annat att tänka på.

ADOLF RATZKA

"Ett vitt spektrum med många infallsvinklar"

Stefan Käll, ordförande i STIL, styrelseledamot i NHR och försäkringsjurist i det civila föredrar att byta ut ordet "rätt" mot "möjlighet" i juridiska sammanhang

(Ett kraftigt kortat utdrag ur det anförande som Stefan Käll höll under konferensen, och en del av det material som Annika Agerblad håller på att sammanställa och som kommer att finnas tillgängligt på STILs kansli i framtiden.

Det är ganska svårt att hitta kärnan i ett ämne med ett så vitt spektrum som rätten till föräldraskap utgör. Det menar Stefan Käll, ordförande i STIL och styrelseledamot i NHR och som arbetar som försäkringsjurist i det civila. Men genom att presentera några tänkbara infallsvinklar vill han ändå ge konferensen en idé om vad ämnet kan omfatta.

– Om man byter ut ordet "rätt" mot "möjlighet", vilket jag föredrar att betrakta juridiken som, kan man säga att föräldrar med funktionshinder kan ha möjlighet att adoptera. Det är en vinkel på ämnet.

En annan vinkel, enligt Käll, är samma förälders möjlighet att ta hand om sina barn. Det finns ett antal lagar och rättsfall i svensk praxis som handlar om just detta. Det kan handla om möjligheten att vårda

eller rätten att umgås med sina barn. Umgängesrätten är inte mindre komplicerad för att man har ett funktionshinder. Det kan vidare handla om möjligheten att vårda sitt barn i hemmet.

Stefan Käll har i den här presentationen valt att koncentrera sig på rätten att skaffa barn, och då speciellt rätten för funktionshindrade att adoptera.

Det finns ett antal lagar och förordningar som rör föräldraskap. Rent allmänt tänker man ofta på Föräldrabalken som bla behandlar faderskap, vårdnad och umgänge, samt underhållsskyldighet. Ingen-ting i Föräldrabalkens kapitel 1-7 kan dock sägas utgå speciellt från föräldrar med funktionshinder.

– Men jag kan lova att praxis i många fall

har visat att en del frågeställningar ändå har ställts på sin spets just pga ett funktionshinder, säger Stefan Käll.

Därutöver finns en hel del lagar och förordningar som särskilt rör adoption. Vissa av dem tar utgångspunkt även från funktionshindrade föräldrar. Dessa är, förutom Föräldrabalkens kapitel 4, Socialtjänstlagen (1980:620), Lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption, samt Förordningen (1976:834) om prövning av utländskt beslut om adoption.

Vårdnadshavarens lämplighet behandlas i Föräldrabalken. Det är ju många gånger den som avgör rätten till föräldraskap:

VAD PRAXIS SÄGER OM FÖRÄLDRASKAP OCH FUNKTIONSHINDER

För att illustrera hur lagen fungerar i praktiken presenterar han här ett rättsfall, ett regeringsrättsavgörande från 1984. (RÅ84 2:10).

Fallet rörde en rullstolsburen man med funktionshinder orsakat av cp och en kvinna utan funktionshinder. Frågan gällde om det fysiska handikappet kunde utgöra hinder för adoption av ett utländskt barn. Paret fick rätt i samtliga instanser, att adoptera ett barn i åldern 3-5 år. Det här fallet brukar kallas den moderna sociallagstiftningens huvudrättsfall i fråga om just handikapp och adoptioner.

VAD LAGEN SÄGER OM ÅLDER OCH ADOPTIONER

Stefan Käll pekar ur ytterligare detaljer i Föräldrabalken som kan vara värt att veta – bla en nedre åldersgräns för adoptioner på 25 år. Dock anges ingen övre åldersgräns. Detta kan jag bara förklara med att det i princip inte finns någon övre gräns för att skaffa barn på naturliga vägar, åtminstone inte vad mannen anbelangar.

I Föräldrabalken står också att adoption bara kan medges till båda föräldrarna, alltså inte enbart till ena maken eller till en ensamstående.

Avslutningsvis berör Stefan Käll kort frågan om rättssäkerhet genom att presentera en rad motsatsförhållanden.

EN RAD MOTSATSFÖRHÅLLANDEN

– Vad man ska komma ihåg är att det finns en rätt, då snarast en naturrättslig sådan, för fullt friska människor att skaffa barn.

Samtidigt finns det en rad restriktioner, till och med nedvärderande synsätt, mot föräldrar som vill adoptera – detta oftast oavsett om de är funktionshindrade eller inte. Än värre blir det om man är funktionshindrad.

Stefan Käll vill i sammanhanget gärna påpeka att det finns andra möjligheter att bli förälder än genom adoption, bla genom insemination och provrörsbefrukning. Detta bör också den funktionshindrade informeras om.

VAD BESITTER MAN FÖR ERFARENHETER PÅ ETT SOCIALKONTOR I DESSA FRÅGOR

Det finns vidare en "offentlig" sida av saken. Vilken kompetens har egentligen Socialnämndens och Socialtjänstens utredare? Vad besitter man för erfarenheter på ett socialkontor i dessa frågor? Socialstyrelsens rättsliga råd är en instans som har stor betydelse i sammanhanget. Vilka sitter i det rådet? undrar Stefan Käll.

– Nämnden för internationella adoptionsfrågor har tilldelats vissa tillsynsfunktioner och har även stora maktbefogenheter att avgöra i dessa grundläggande livsfrågor, påpekar Käll. Med vilken kompetens och rätt arbetar NIA, som det förkortas, i en demokrati som Sverige?

Dessutom finns en barnkonvention som flertalet av FN:s medlemsländer har undertecknat. I den talas det också om barnets rätt till föräldraskap.

– Vi bör komma ihåg alla de barn i världens fattigare delar som lever på barnhem därför att de inte har några föräldrar, medan det i den mer välutvecklade delen av världen finns många barnlösa par som inget annat önskar än att få ett barn, avslutar Stefan Käll.

UR ANNIKA AGERBLADS KÄLLMATERIAL

DHRs projekt "Brukarkooperativ med garantiperson" inbjuder till konferens Onsdagen den 25 oktober i Göteborg kl. 10 -16

Konferensen vänder sig till anhöriga och assistenter till personer med förvärvade hjärnskador, där skadan även orsakat intellektuell funktionsnedsättning.

Brukarkooperativ med garantiperson är en treårig, arvsfondsfinansierad försöksverksamhet som DHR bedriver. Fyra projektdeltagare med hjärnskador och rörelsehinder förvärvade i vuxen ålder har bildat ett kooperativ – Hjärneken. Samtliga projektledare har personlig assistans dygnet om. Under de 2,5 år projektet pågått har vi sökt former för hur personer med svåra hjärnskador ska kunna få ett fungerande liv genom att pröva olika modeller för tex assistenternas organisation, personalutbildning mm.

På konferensen får du en presentation av projektet, vi redovisar våra erfarenheter av att organisera assistans för personer med förvärvad hjärnskada samt diskuterar viktiga frågeställningar för dig som vill prova något liknande.

Intresseanmälan sker till DHR på tel 08-18 91 00 Elisabeth Drakopoulos, skriftligt på adress DHR, Katrinebergsv. 6, 117 43 Stockholm eller via DHRs fax 08-645 65 41. För ytterligare information kontakta Susanne Elmqvist, DHR tel 08-18 91 00.

Din intresseanmälan vill vi ha snarast.

Viktigt med nätverk av föräldrar med funktionshinder

Wenche Willumsen, ombudsman på DHR och STIL-medlem, flerbarnsmamma med funktionshinder och konferensledare för en av dagarna.

FOTO: JOHAN HEDENSTRÖM

Hej Wenche, ombudsman på DHR, flerbarnsmamma med funktionshinder och konferensledare för en av de två dagarna om rätten till föräldraskap.

Vad tyckte du om konferensen?

Vad jag har hört var omdömena allmänt att de båda konferensdagarna var givande och vad pressbevakningen anbelangar, så hade såväl Svenska Dagbladet och Aftonbladet var sin grej och radions P3 ett inslag i "Folkradion" med Helena och mig och Radio Stockholm en intervju med Helena. Det är ju inte så illa, för vi är

ju inte så bortskämda med att bli massmedialt uppmärksammade på riksplanel.

För övrigt tycker jag att vi tidsmässigt uppehöll oss lite väl länge kring adoptionsfrågor och hur man skaffar barn. Förvisso är det mycket som behöver belysas och förändras i sammanhanget. Först naturligtvis det faktum att det ska vara så svårt att överhuvudtaget ha rätt att adoptera när någon eller båda föräldrarna har funktionshinder, det är ju skandal! Lägg därtill diskriminerande attityder som gör att det fortfarande händer att blivande mammor med funktionshinder uppmanas att ta abort till exempel. Men jag tycker ändå att det är de många åren tillsammans med barnen, under uppväxten, som skapar de flesta situationerna där vi behöver hitta praktiska lösningar och utbyta erfarenheter.

Helena Karnström, som är förälder med omfattande funktionshinder och två småbarn, och jag höll ett anförande i form av ett samtal oss emellan den första dagen. Det fick vi mycket uppskattning för. Det handlade om våra olika erfarenheter, mina ungar är ju stora idag, och om enskilda behov som vi sökt lösningar på.

HUR KAN MAN HITTA METODER

Helena beskrev en situation där hennes lilla dotter behövde tröst. Hur gör man då som funktionshindrad förälder, när man inte kan lyfta barnet och behöver assistans i det momentet, för att det skrikande barnet inte ska klamra sig fast vid assistenten? Jo Helena kom på att det var viktigt att assistenten fattar barnet så att ansiktet vänds mot Helena och inte mot assistenten. På så vis var det mamma som kom i blickpunkten och den som det gråtande barnet tydde sig till. Det här och flera andra praktiska tips förmedlade Helena.

En deltagare tyckte att det verkade väldigt besvärligt att skaffa barn. Han ville ha ett budskap som gav honom känslan av "waow va häftigt att skaffa barn!" Jag tycker att det är "häftigt" att ha barn, men det är ju också ett stort ansvar och mycket

arbete. Att få barn är ju ett tillstånd som radikalt förändrar ALLA föräldrars liv. För oss med funktionshinder tillkommer ytterligare både praktiska och känslomässiga påfrestningar och behov som vi måste hitta lösningar på.

NÄTVERK I USA

Med på konferensen var bla ett amerikanskt par, Neil och Denice Jacobson och deras son. Deras erfarenheter och deras historia var intressant, men den kunde lika gärna ha berättats av svenska föräldrar. Jag förstår inte alltid STILs förkärlek för just amerikanska förebilder. Det verkligt unika och intressanta de hade att delge oss, nämligen erfarenheterna av bildandet av ett nätverk för föräldrar med funktionshinder, fick inte det utrymme det skulle ha haft, tycker jag.

Just i Berkley i Californien har Independent Living-rörelsen sina rötter. Där har människor med funktionshinder arbetat länge med opinionsbildning och med att lösa sina egna behov till följd av funktionshinder. Det hade därför varit jätteintressant att höra mer i detalj om hur dom byggt upp nätverket och hur det fungerar i praktiken. Eftersom jag ledde konferensen den dagen kanske jag får ta på mig en del i att det inte blev så.

SVENSKT NÄTVERK

Som ett konkret resultat vill jag nämna ett upprop som är på gång. Det riktar sig till blivande och varande föräldrar med funktionshinder och ska publiceras i några tidningar inom handikapprörelsen (i detta nummer av STILETTEN på sidan 4). Där kommer vi att ta initiativet till ett svenskt nätverk genom att uppmana intresserade att höra av sig till oss.

Sedelärande

Jag erinrar mig en episod för ett antal år sedan. En episod som på något sätt symboliserar den grundmurade, hederliga och självklara solidaritet som genomsyrade folket under den tid då män som Per Albin, Tage, Gunnar och Olofs andar vilade tungt över majoriteten av rikets medborgare.

Den tilldrog sig i det hederliga, trygga gamla välfärdssamhälle som ännu inte mött de dunkla och obscyra krafter som kallas "marknaden" och ännu mindre erfarit dess omätliga krav på tillfredsställelse.

Den tilldrog sig också i en tid då hederliga medborgare ännu litade till bankers förmåga att rätt förvalta deras pengar.

Kort sagt det var en tid präglad av tillförsikt och generositet.

Nåväl, episoden tilldrog sig närmare bestämt på ett postkontor i någon av huvudstadens utkanter. På den tiden utformade man prydliga köer fram till kassorna och den självvalda placeringen i dessa avgjorde väntetiden.

Jag minns att ovanligt många kassor var bemannade eftersom det var fredag, och att långa köer formade sig snett ut från respektive glaslucka. Stämningen i lokalen präglades av den aura som bara ett stort antal människor med stor vana vid köande kan utstråla. Men det fanns något annat i luften också. Något obestämbar, något nästan pockande.

Då blev jag varse det som antagligen i samma stund var föremål för hela den samlade menighetens koncentration. Och detta inte bara på grund av det behov av stimulans som köandet kräver.

Mitt på det kvarvarande golvutrymmet låg det en hopskrynklad brunaktig papperslapp.

Det var en hederlig gammal pappersfemma!

En på den tiden icke föraktlig summa pengar som tex kunde omsättas i en fika på konditoriet, ett paket cigaretter eller bensin till en skaplig biltur.

ILLUSTRATION: JENNY GUSTAVSSON EWERS

Tystnaden var kompakt och stämningen var ytterst förtätad, nästan andlös och på en gång pockande, utmanande. Något måste helt enkelt hända! Och mycket riktigt.

Plötsligt tog en äldre dam i någon av köernas bakre led, ett jättekliv rakt ut i ingenmansland, rafsade åt sig sedeln och återslöt sig till sin plats i kollektivet. En manöver som förmodligen var ämnad att passera obemärkt, men som i rådande situation tedde sig som en smärre jordbävning.

Händelsen hade uppenbart inte förbigått någon av de köande kunderna, vilket förmodligen sakta men säkert gick upp även för den äldre damen, i vars hand den förbaskade sedeln vid det här laget säkert brände som eld.

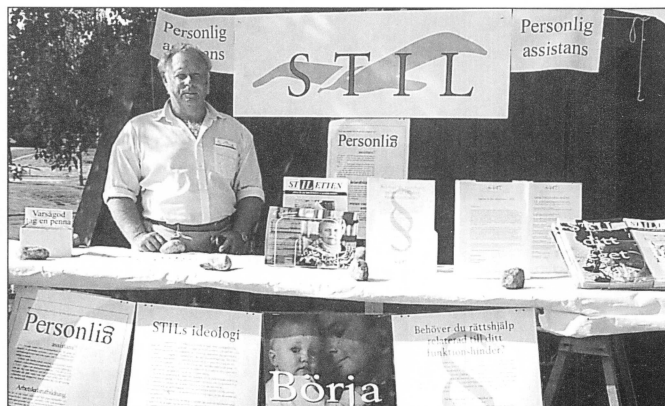
Det kändes som en evighet och lokalen tycktes fylld av tankar om girighet, om moral, om mänsklig värdighet, om pengars värde osv.

Så bröts än en gång den förtätade stämningen och med ett likadant jättekliv var damen nu i stället framme vid mig, överlämnade nästan befallande den jänkande sedeln, och mumlade högt att det säkert var jag som hade tappat den.

Det gick ett lättnadens sus genom lokalen.

Det faktum att jag kör rullstol tycktes återställa ordningen. Det var som sagt i den tid som präglades av Per Albins, Tages, Gunnars och Olofs andar.

STIL på mässa i Strängnäs

För tredje året i rad arrangerade organisationen Disability works en festival riktad till människor med funktionshinder. "Men även till allmänheten" som det stod i inbjudan.

Vädret var fantastiskt för den som gillar sol och värme. Tyvärr konkurrerade festivalen med allt annat som människor gör när den svenska sommaren är som bäst. Det var en av anledningarna till att besökarna var ganska få. 250 kronor i inträde per person över tolv år, en annan. Men för oss STILare, Sylve och jag, var det värdefullt ändå. En händelse fastnade speciellt i minnet...

Det blåste kraftigt bägge dagarna. Vi hade beställt ett tält för att skydda oss mot regn, men räknade inte med blåst. Utställarna bredvid oss försökte att inte stirra ohämmat på våra försök att få bordsduk, affischer och broschyrmaterial att vara på plats. Ett flertal gånger försökte jag följa efter grejor som följde med vinden. Ett flertal gånger fick vi bygga om vår utställning med spik, häftstift och snören. Resultatet blev ändå helt okay dag två, efter all vinderfarenhet vi skaffat oss dag ett. En av de viktigare delarna i vår exponering var "stenar". Inte för att de hade med Independent Living att göra utan för att hålla allting på plats.

"Säljer ni stenar här?" "Vilka fina stenar. Vad har man dom till?"

Vi lärde oss att stenar kan vara mer lockande för ögat än personlig assistans. Så är det nog – man behöver ha något som fångar in mäss- och festivalbesökare. Personlig assistans kan man inte hålla i handen på samma sätt, vrida och vända på och med alla sinnen känna in.

Det är lätt att bli hemmablind och tro att alla vet allt om personlig assistans, LSS, LASS osv. Så är det inte. STIL behöver visa sitt ansikte mycket och överallt innan behovet av information är täckt.

JOHAN SJÖGREN

GIL
ekonomisk förening
söker en

EKONOM

GIL
Göteborgskooperativet för Independent Living

Vi söker dig som har en ekonomiutbildning och erfarenhet av ekonomiarbete eller...

- * är intresserad av att efter genomgången Trainee-utbildning arbeta med ekonomi hos oss.
- * Funktionshinder ses som en merit!

Arbetet består i att handha vår ekonomifunktion och sköta bl a redovisning, fakturering m. m. Att delta i utvecklingen av företagsanpassade, ekonomiska och administrativa system i bl.a. Excel, Access. Ett arbete som kräver att du är kreativ, självgående, noggrann, serviceinriktad, stresstålig samt har lätt för att samarbeta.

Vi ser inte till din ålder, utan mer till att Du passar in i vårt arbetslag och vår ideologi.

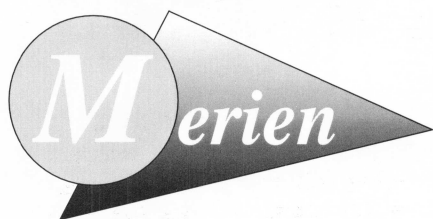
Göteborgs-kooperativet för Independent Living är en del av den internationella medborgarrättsrörelsen för funktionshindrade. Föreningen ägs av funktionshindrade dess ändamål med Independent Living-ideologin, främja medlem-

marnas ekonomiska intressen genom att tillhandahålla tjänster huvudsakligen i form av personlig assistans. Föreningen har vidare till ändamål att stödja och främja livskvaliteten, motverka diskriminering samt att verka för mer makt åt

funktionshindrade människor. Den funktionshindrade medlemmen är själv arbetsledare för sina personliga assistenter. Den centrala administrativa enheten har ett tjänstemän, som med medlemsstöd, 10-tal arbetar personal-administration samt utbildningsfrågor.

Sedvanliga ansökningshandlingar sändes till:
GIL, Olskrokgatan 30, 416 66 Göteborg
Märk kuvertet "Ekonomitjänst".
Tillträde snarast möjligt.

För ytterligare information:
Stefan Sandberg, 031-19 04 13 (Personalansvarig)
Rolf Bergfors, 031-19 27 73 (Verksamhetsansvarig)
Fax: 031-21 04 42 (GIL-kontoret)

KROPPSMASAGE AVSLAPPNING SMÄRTLINDRING

Den nya *ljudterapi-stolen* har allt detta. Den fysioakustiska metoden bygger på lågfrekvent sinusljud, som lätt penetrerar kroppens hård- och mjukdelar. Ljudterapi-stolen används för behandling av smärttillstånd, rehabilitering samt för kroppsmassage och avslappning.

- + **ÖKAR BLODCIRKULATIONEN
OCH ÄMNESOMSÄTTNINGEN**
- + **FÖREBYGGER ARBETSSKADOR**
- + **GER HÖGRE LIVSKVALITET**
- + **SKONSAM OCH MILD BEHANDLING**
- + **ENKEL ANVÄNDNING**

Sjuttio månader med ADA

En tredje och avslutande artikel av Stefan KÄLL om ADA

Amerikansk advokat: - ADA är ett instrument för att påverka

Så har det så blivit dags att återknyta till där vi började. För något halvår sedan skrev jag den första artikeln här i Stiletten om ADA. Därefter ytterligare en artikel (se två föregående nummer av Stiletten om artiklarna som handlar om ADA). Redan i den första lovade jag att återge ett par av de intervjuer jag hade förmånen att göra med människor som jag träffade under min senaste resa till USA, nämligen dels den mycket framgångsrike advokaten Sid WOLINSKY, verksam på eget kontor och förgrundsfigur i en organisation som heter DRA (Disability Rights Advocates) och dels en kvinnlig jurist och själv funktionshindrad vid namn Jeannie ELLIOTT, verksam vid World Institute on Disability eller WID som förkortningen lyder.

Organisationen DRA kan sägas vara en av flera verksamma spjutspetsar för att för enskildas räkning driva mål som rör just rättsfrågor i ADA, den amerikanska handikapplagstiftningen. WID kan sägas vara något av motsvarigheten till våra egna handikapporganisationer, men med den väsentliga skillnaden att man inom WID främst sysslar med opinionsfrågor, aktionsprogram och medlemsrekrytering och utbildning och, inte minst, man ser helst att de verksamma inom WID själva har egna erfarenheter av funktionshinder.

Under nästan en månads tid befann jag mig i USA förra året för att dels försöka skaffa mig en uppfattning om vad som hänt sedan jag senast besökte USA (det var i slutet av år 1992) och dels för att träffa några av de personer som jag vet arbetar nära den amerikanska Independent-Living-rörelsen. Under några dagar i Berkley, en universitetsstad strax öster om San Francisco, fick jag tillfälle att arbeta tillsammans med och framför allt diskutera konsekvenserna av ADA med de nyssnämnda representanterna, Sid WOLINSKY och Jeannie ELLIOTT, som var och en får sägas vara expert på just ADA.

I detta nummer ska jag återge något av vad de samtal och intervjuer som genomfördes med dessa gav mig och vilka erfarenheter av ADA som dessa två främst ville trycka på under intervjuerna.

SOM STRESSAD SVENSK I USA

Jag stegade in på det flotta advokatkontoret i Berkley. Jag minns att det var beläget på minst tionde våningen i den ultramoderna kontorsbyggnaden och med en hisnande utsikt över San Francisco-bukten. Väl inne i själva byggnaden tog en för hela huset gemensam receptionist och vakt emot mig. Detta är typiskt för USA. I både offentliga och privatägda större komplex vill man kontrollera besökaren som påstår sig ha ett ärende i huset. Givetvis är det av säkerhetsskäl, men det finns

också en praktisk förklaring till dessa receptioner och receptionisters närvaro. I USA och i vissa andra länder hyrs de olika lokalerna i huset ut som s k studios. Bakom det lilla kontorets dörr finns den aktuella verksamheten direkt belägen. Man har av ekonomiska skäl sparat golvyta genom att inte i varje enskild lokal slösa golvyta för att ge utrymme åt en reception med särskild personal. Man kliver helt enkelt oftast rakt in i verksamheten sedan man väl tagit sig till rätt våningsplan och hittat rätt dörr. Den gemensamma receptionen på bottenvåningen serverar således alla lokalers och hyresgästers besöksmottagning och registrering. På så sätt ges automatiskt även en fullständig kontroll av alla personer som passerar in och ut ur huset. Finns det ingen som ska ta emot dig kommer du inte heller in. Receptionisten på bottenvåningen frågar därför alltid vad du heter och vem du ska besöka.

Redan dagarna innan mitt första officiella besök hos advokatfirman hade jag försökt ta reda på hur lång tid det skulle ta att åka med taxi från det i San Francisco centralt belägna hotellet ut till stadsdelen (eller förstaden) Berkley. Att jag skulle sitta på buss eller tunnelbana var uteslutet. Tänk om jag inte hittar tänkte jag för mig själv. Till sist hade jag intalat mig själv att enda tänkbara sätt var att färdas med taxi. Den första taxichauffören svarade på min fråga om hur mycket tid jag behövde från hotellet till advokatkontoret, ungefär så här: - Räkna med tjugo minuter till två timmar! - Va? kontrade jag, vad menar ni?

Det var sant. Alla gav nästan samma svar. San Franciscoborna själva har t o m svårt att sia om tidsåtgången. Staden är så hårt trafikerad att det är totalt omöjligt att sia om en sådan sak. Det kan ta tjugo minuter om man har tur och kommer iväg på ett klockslag då så många andra inte åker och det kan ta flera timmar att färdas samma vägsträcka om man har otur och åker på ett klockslag då alla andra också vill åka till eller från sina arbeten. Är det en direktsänd match på TV från den amerikanska fotbollsligan där det egna laget spelar borta mot serieledande lag är det nästan ogörligt att ta sig hem från en stadsdel till en annan på mindre än tre timmar. Sak samma kan gälla dag före helgdag.

Jag hade bestämt träff med advokat WOLINSKY kl 09.00 på kontoret den där tisdagsmorgonen. Klockan 07.00 rusade jag ut ur hotellets frukostmatsal. Frukostvärdinnan såg ut som om jag var en av de första gästerna som inmundigat frukost före klockan 07.00 någonsin på det hotellet. Väl ute i taxikön, där hälften av de köande var molokna fotbollsfans som under sitt besök i detta VM-fotbollens välsignade land (nu menar jag europeisk fotboll förstås). Deras favoritlag hade kvällen innan förlorat den enda

kvarvarande chansen att ta sig vidare till semifinalspelen i Los Angeles.

Alla skulle de nu ut till San Franciscos flygplats för att försöka byta sig till bättre och betydligt tidigare hemresbiljetter än de hade bokat före ankomsten till USA. I nästan tjugo minuter fick jag stå i kö. Mycket spänd över min vetskap om att det kunde ta två timmar att färdas den drygt halvmilen långa vägsträckan genom staden, över San Francisco Bay och in i Berkley som egentligen ligger i staden Oakland.

Nitton minuter i åtta - efter en endast tjugo minuter lång taxiresa - var jag framme. En timme och nitton minuter för tidigt! Grubblades över hur någon dum idiot kunnat lanserat ordspråket 'bättre sent än aldrig' tog jag mig med något långsammare steg in genom den stora svängdörren in till den väntande receptionisten. Jag frågade henne: - Var finns det ett café där man kan sitta ned för att vänta någon timme eller så?

IMPONERANDE STAB AV MEDARBETARE

Fastän klockan ännu inte slagit nio på morgonen när jag klev in genom kontorets entré, var det full aktivitet på kontoret.

Min bild av en amerikansk advokat fram till detta ögonblick bestod av en minst sagt fantasifull blandning av Perry Mason och någon av de vackra filmstjärnorna som gestaltar de slipade advokaterna i TV-serien 'Lagens änglar'. Sekreteraren som tog emot mig spädde på den på förhand inprogrammerade föreställningen om hur en amerikansk advokatsekreterare ser ut. Hon var mörk, lång, smal och fantastiskt vackert klädd. Med ett gnistrande - nästan diamantliknande - leende tog hon emot och frågade på ett korrekt och nästan inställsamt sätt om jag möjligen var den person som man väntade besök av från Sverige. Herregud tänkte jag för mig själv, vilken charm hon har!

Sid WOLINSKY redogjorde under morgontimmarna för mig hur han ville beskriva innehållet i den mycket långtgående kravkatalog som ADA:s kapitel 3 utgör. Det är med stöd av detta kapitel som man med medborgarrättsligt lagstöd tvingar vissa aktörer och deras verksamheter att helt ändra sina utbud av service och tjänster för att människor med funktionshinder skall kunna nyttja dessa. Kapitlet handlar i huvudsak om hur statliga (federala) och delstatliga (kommunala) företag, myndigheter och andra organ tvingas anpassa sin verksamhet för att denna ska vara fullt tillgänglig för personer som kan åberopa skydd med stöd av ADA, dvs handikappade eller funktionshindrade om man så vill.

Kapitel 3 handlar också om hur olika typer av kommersiella faciliteter med stöd av samma lag tvingas anpassa sina verksamheter för att samma krets av medborgare skall kunna nyttja utbudet av dessa oberoende av om handikappet ställer särskilda krav på anpassning eller ej.

Under samtalets gång fick jag tillfälle att träffa några av Sids medarbetare. Bland byråns medarbetare finns ett antal yngre studenter som under sin utbildning till jurist får tillfälle att praktisera sina nyvunna kunskaper i det verkliga arbetslivet. Dessa studenter använder Sid för att få fram fakta i de pågående målen och för att utreda allehanda fakta som skall användas i tex en domstolsförhandling.

Även redan utbildade jurister finns på byrån. Alla sysselsatta med frågor som rör ADA eller andra lagar där handikappaspekten har en betydelse.

Högst upp i den väldiga byggnaden finns det för hela huset gemensamma biblioteket. Här återfinns alla nu aktuella lagregleringar i USA, alla avgjorda mål (rättsfallssamlingar) och dessutom alla de utredningar och propositioner som legat till grund för den amerikanska lagstiftningsproduktionen. Ett minst sagt imponerande bibliotek. Själv läste jag till jurist vid universitetet i Stockholm och jag tror mig kunna lova att advokatkontorets bibliotek faktiskt är nästan dubbelt så stort som den avdelning för juridisk litteratur som universitetsbiblioteket i Stockholm kan uppvisa. Eftersom Sid WOLINSKY och hans byrå inte är den enda advokatbyrån huset skall tilläggas att det gemensamma biblioteket givetvis används av andra byråer än DRA. Effektivt och praktiskt, tycker jag.

Sid WOLINSKY är en mycket enkel och charmfull person som man utan svårighet får sympati för. Hans flotta advokatkontor utgör egentligen en bjärt kontrast mot vad denne medelålders man själv tycks representera. Inte för att jag anser att Sid WOLINSKY är mindre flott, men han inger ett stort förtroende just på grund av sin okomplicerade natur och genom sin enkelhet som människa tar han en till sig. Man kan kanske säga att man känner sig på samma våglängd som han, om ni förstår vad jag menar.

Min första fråga till Sid WOLINSKY var;

Hur vill ni beskriva ADA jämfört med andra liknande lagprodukter i USA?

- ADA är en mycket framgångsrik lagprodukt i USA. Den är inte unik, det finns många liknande lagprodukter inom andra områden, men är samtidigt sällsynt väl genomarbetad och har mottagits med välkomnande hos alla politiska falanger i USA, i varje fall de som räknas till demokratiska politiska krafter.

Jag tror att Sid WOLINSKY hit räknar alla demokratiska och av den amerikanska författningen godkända politiska grenar och tex inte extrema rörelser på högerkanten såsom nynazister och grupper som helst skulle vilja förrinta både färgade och handikappade.

Sid WOLINSKY fortsätter:

- ADA:s kapitel II är kanske den mest intressanta delen av hela den amerikanska lagstiftningsakten. Detta kapitel tillhandahåller nämligen något så ovanligt som ett övergripande medborgarrättsskydd för de medborgare med handikapp som anses tillhöra reformens 'målgrupp'. Och när jag säger '...något så ovanligt som...' menar jag det verkligen. Även i en internationell jämförelse är detta kapitel mycket långtgående.

Om ni fick välja ut ett ord som beskriver den största framgång man vunnit med ADA, vilket ord skulle ni då använda? frågade jag Sid WOLINSKY. Advokaten lade pannan i djupa veck och svarade ganska snabbt:

- Attityderna! Den största framgång som man vunnit med ADA är vanligt folks attitydförändring till människor med funktionshinder av skilda slag. Lagen har medvetandegjort allmänheten

och för den skull även institutioner som företag och myndigheter om att även personer med funktionshinder har ett berättigat intresse att få ett samhälle fullt tillgängligt. Med tillgängligt menar jag då inte bara den fysiska tillgängligheten till lokaler och faciliteter av skilda slag utan även rätten att bli behandlad som andra vid t ex ansökan om arbete eller som student vid ansökan om plats till en viss utbildning.

Jag trodde att ni skulle svara att det är genom hotet om rättsprocesser för att tvinga samhällets alla aktörer att rätta sig efter ADA, som lagen vunnit den största framgången?

- Nja, inte ännu i varje fall. Visst har hotet om och även själva genomförandet av ett antal rättsprocesser framtvingat efterlevnad av lagen. Men detta instrument behövs ju inte om redan vetenskapen om själva lagen åstadkommer en så stark påverkan på aktörerna att det blir överflödigt med att processa.

Kan ni ge några exempel på mål där en enskild individ med framgång inför domstol åberopat lagskydd med stöd av ADA?

- Ja visst. Först skall jag dock poängtera att det fortfarande förflutit alldeles för kort tid för att på denna punkt dra slutsatser om vilken betydelse ADA kommer att få som rättsmedel för att med stöd av lagen gå till domstol och begära skydd. Det amerikanska rättsmaskineriet mal långsamt ibland och särskilt i frågor som väcks inför domstol på grund av en relativt färsk lagstiftning.

- Exempel på mål där jag själv eller min byrå agerat som ombud kan nämnas frågor om tjänstetillsättning, om tillgängliga miljöer, om rätten till föräldraskap och skolgång för handikappade barn.

- På alla dessa områden har vi med framgång kunnat driva processer mot såväl privata företag och företagare som mot statliga eller delstatliga institutioner.

Kan det inte vara psykiskt ansträngande att behöva gå till domstol för att få den att förklara att man som handikappad har rätt till en tjänst som någon annan redan fått?

- Rent praktiskt hanteras situationen på så sätt att domstolen inte ger den funktionshindrade rätt till själva tjänsten utan istället bötfäller den diskriminerande arbetsgivaren och därefter ger den vinnande parten ett förhandlingsövertag i fråga om skadestånd. Ingen vill väl gå till ett arbete som man från början inte varit välkommen till.

Även här är tydligen attitydförändringen en viktig aspekt i sammanhanget?

- Ja, mycket viktig, den kanske allra viktigaste. De mål som avdöms med stöd av ADA röner mycket stor uppmärksamhet och ges relativt stort utrymme i massmedia. När ett företag ådöms att erlägga vite eller böter samt står inför hotet om att ett skadestånd kan bli aktuellt får detta givetvis andra företag att tänka sig för extra noga vid tjänstetillsättning där sökande med funktionshinder måste garanteras samma rätt till arbete som icke funktionshindrade.

Hur har en funktionshindrad arbetslös person råd med advokat?

- Det finns vissa möjligheter att med stöd av ADA få rättshjälp. Det betyder att den enskildes egen insats blir minimal. Vidare drivs vissa mål av principiell karaktär med stöd av organisationer. Advokatarvoden och utredningskostnader slipper då den enskilde att stå för. Dessutom fungerar det amerikanska rättssystemet i likhet med många andra rättssystem på det sättet att om den som väckt målet vinner processen får motparten betala inte bara sina egna kostnader utan även den vinnande partens kostnader.

Finns det några områden som man inte kan driva process om enligt ADA?

- Nej, egentligen inte. De främsta områdena som normalt processas om rör dock statliga och delstatliga åtgärder. ADA:s benämning på dessa områden är offentliga verksamheter. Med offentliga verksamheter avses alla statliga och lokala myndigheter samt deras avdelningar, byråer och övriga kontor.

Vilka slags frågor handlar dessa processer vanligtvis om?

- Alla slags aktiviteter, tjänster och program som bedrivs av offentliga verksamheter är berörda, inklusive de aktiviteter som bedrivs av lagstiftande församlingar och domstolar, kommunstämor, polis- och brandväsende, t ex tillståndsgivning för motorfordon. Vanligtvis är det fråga om rätten till sysselsättning, i alla fall när man åberopar kapitel II i ADA.

Kan man dra nytta av praxis som tillkommit långt före ADA:s tillkomst?

- Föregångaren till ADA, 1973 års Rehabilitation Act, innehöll även den en uppräkningslista av alla de myndigheter och organ som omfattades av den tidens krav på bl a tillgängliga programutbud, men den stora skillnaden mellan 1973 års lagstiftning och 90-talets ADA är att ADA, till skillnad från exempelvis paragraf 504 i Rehabiliteringslagen från 1973, avser alla statliga, kommunala och lokala myndigheter, oavsett om dessa erhåller statsbidrag eller ej. Med 1973 års lag nådde man således bara dessa om de uppbar någon form av statsbidrag (federalt stöd). Därmed är tidigare praxis bara användbar om den äldre lagens bestämmelser också återfinns i ADA.

Hur kommer man åt privata intressen med ADA?

- Privata företag som driver allmänna inrättningar såsom hotell, restauranger, teatrar, butiker, kemtvättar, läkarmottagningar, nöjesparker och bowlinghallar täcks inte av Kapitel II. Dessa omfattas dock av andra delar av ADA. De bestämmelser som avser privata aktiviteter är allmänt sett något vagare än de som rör den offentliga verksamheten.

Hur är det med kollektivtrafik?

- Kollektivtrafik som bedrivs av statliga och lokala myndigheter täcks av kommunikationsdepartementets bestämmelser. Dessa bestämmelser fastslår särskilda krav på transportfordon och

faciliteter, och omfattar bl a kravet på att alla nya bussar måste vara utrustade så att de kan nyttjas av rullstolsburna personer. Här har ADA varit till stor hjälp.

BESÖKET HOS WID OCH JEANNIE ELLIOTT

Överallt i USA:s storstäder ser man hur lätt det blivit för personer med rullstol att på egen hand ta sig runt i staden med vanlig kollektivtrafik. Vid dörren längst bak på varje buss finns numera den obligatoriska utfällbara rullstolsrampen. Med påkallad assistans av bussens chaufför fälls lyftplattan ut och rullstolen kan köras på plattan för att på några sekunder befinna sig inne i bussen. Till min förvåning och glädje såg jag vid ett par tillfällen hur samma lyftanordning nyttjades av småbarnsföräldrar med barnvagn.

Dagen till ära för besöket hos WID (World Institute on Disability) bestämde jag mig för att inte åka med taxi utan testa kollektivtrafiken och se om det där med tillgänglighet stämde. På bussen till WID såg jag faktiskt flera personer som tog sig av och på bussar med rullstol. Det gick både snabbt och bra. Det kändes faktiskt glädjande att se att detta som tycks vara nästintill en omöjlighet hemma i Sverige kan fungera i ett så stort samhälle som det amerikanska.

Jag har valt att inte redogöra i detalj för allt det som vårt samtal gick ut på utan istället sammanfattningsvis - och som avslutning på artiklarna om ADA - återge de synpunkter som Jeannie ELLIOTT tycker är de viktigaste framstegen som man vunnit med ADA i USA.

Jeannie ELLIOTT, verksam vid World Institute on Disability eller WID som förkortningen lyder

Innan jag redogör för dessa sammanfattande synpunkter ska jag berätta att Jeannie ELLIOTT är en stor vän och anhängare av aktionstanken. Hon tror att man med olika typer av missnöjesaktioner t.ex. kan nå väldigt långt. Hon berättar under säkert en halvtimmes tid för mig om hur det gick till när man för några år sedan ockuperade och blockerade ingångarna till en federal (statlig) byggnad i San Francisco. Orsaken till aktionen var att en av WID's medlemmar eller sympatisörer, en yngre funktionshindrad kille som sökt arbete hos det federala organet, blivit nekad tjänsten till förmån för någon annan utan funktionshinder, trots att den yngre killen var den klart mest meriterade.

Aktionen slutade med att högste chefen kom ut till ockupanterna och påtalade att de inrättat en tjänst till och att den sökande

skulle garanteras arbete på samma villkor som gällde den andra tjänsten. På så sätt slapp man från myndighetens sida en stämning från både den funktionshindrade och den som 'felaktigt' först fått tjänsten.

Med detta nöjde sig WID. Även om man ansåg att det var den första tjänsten som deras 'klient' skulle ha fått så ville man i detta läge inte framstå som alltför extrema aktivister och man hade ju ingen anledning att se till att den som först fick tjänsten skulle bli arbetslös på kuppen.

Jeannie ELLIOTT tycker att vi inom handikapprörelsen i Sverige också ska använda oss av aktionsidéen i betydligt större utsträckning än vad vi gör idag. Det är ett både effektivt och uppmärksammat sätt att visa vad man anser om saker och ting och man skapar lätt opinion för sin sak och sina argument om man får t ex massmedia att skildra skeendet.

De fem viktigaste framstegen som man gjort med ADA är enligt juristen Jeannie ELLIOTT som arbetar på World Institute on Disability, San Francisco, följande:

Attitydförändringarna

Alla vet att det idag finns en mycket långtgående lag med en omfattande kravkatalog som i värsta fall kan innebära ett förbud mot att bedriva en otillgänglig aktivitet eller diskriminerande verksamhet. Hotet om böter och vite och i värsta fall ett stort skadestånd har gjort att de flesta aktörer idag rättar sig efter lagens krav - detta utan att det blir process om saken.

Tillgänglighetskraven

Man får inte längre vägra någon som är handikappad att ta del av en tjänst, ett program eller en aktivitet enbart därför att personen i fråga har ett handikapp.

Integreringstanken

Man måste tillhandahålla program och tjänster i en integrerad miljö, om inte särskilda åtgärder är nödvändiga för att tillförsäkra likvärdiga möjligheter.

Lika värde-principen

Man måste avlägsna onödiga urvalskriterier och regler som hindrar handikappade till att likvärdigt nyttja deras tjänster, program och aktiviteter - om inte dessa kriterier och regler är 'nödvändiga' för själva tillhandahållandet av tjänsten, programmet eller aktiviteten. Alla aktörer som omfattas av lagens krav är i princip utan undantag ålagda att göra skäliga ändringar i tidigare policy, praxis och tillvägagångssätt som hindrat handikappade till likvärdigt tillträde.

Avgiftsförbuden

Aktörerna måste tillhandahålla extra hjälpmedel och tjänster när så är nödvändigt för att tillförsäkra en effektiv kommunikation, de får tillhandahålla speciella förmåner, utöver de som påbjuds i bestämmelserna och man får inte ta ut speciella avgifter av handikappade för att täcka de kostnader som tillkommer för att kunna tillförsäkra dem en icke diskriminerande behandling.

NOTERAT, TYCKT, TÄNKT OCH KLIPPT

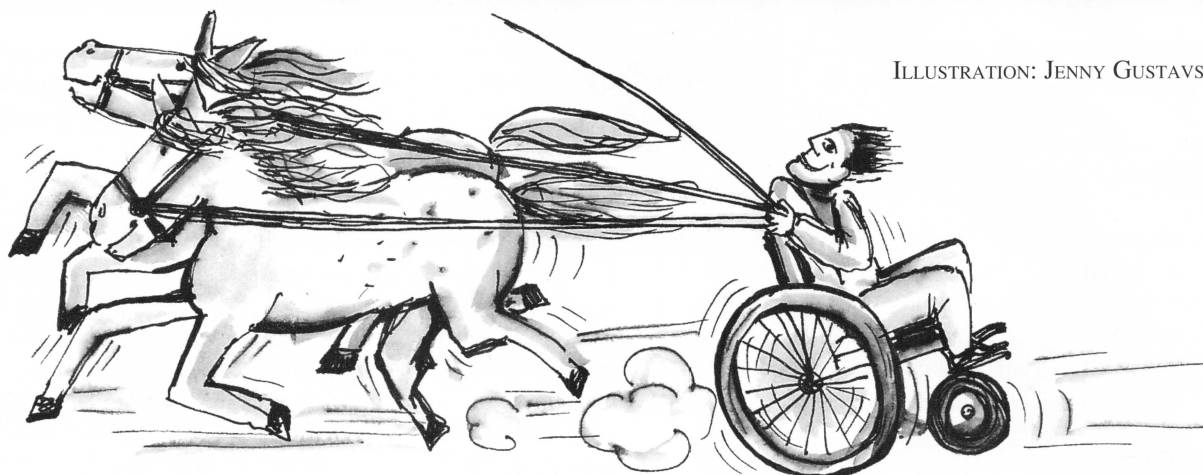

ILLUSTRATION: JENNY GUSTAVSSON EWERS

"KUNNIGA HÄSTAR"

I det förra numret av STILETTEN skrev Bengt Elmén om hur avskedandet av en personlig assistent kan vara en uppslitande och svår uppgift, men att det i vissa fall även kan innebära positiva erfarenheter för båda parter.

Här återkommer Bengt med några tips om attityder och tillvägagångssätt vid rekryteringen av nya personliga assistenter, även det en nog så provande uppgift.

Att lära sig att hitta rätt personal är ofta en lång process som ibland kantas av många misstag. När jag gick med i STIL i mitten av 80-talet hade jag redan erfarenhet av att rekrytera egen personal sedan femtonårsåldern. Jag hade nämligen haft egna assistenter i skolan.

Det nya jag lärde mig i STIL var att man kunde ha flera assistenter samtidigt. Tidigare hade jag bara haft en i stöten och kört slut på honom eller henne efter ungefär ett halvår. I början tedde det sig alltför jobbigt att ta efter de andra STIL-medlemmarna och ha flera assistenter samtidigt, som man måste lära upp, men ganska snart insåg jag fördelarna. Man blir mindre sårbar och mindre beroende och dessutom stannar assistenterna längre. Man får tillgång till flera olika personligheter och förmågor samtidigt. Man tjänar på ett sådant system i längden.

Trots att jag hade ganska lång erfarenhet av att rekrytera assistenter så tyckte jag ändå att det var besvärligt och inte alls något roligt. Jag såg det mer eller mindre som ett lotteri och ofta brukade jag vänta in i det sista med att annonsera. Ibland fick jag mycket få svar och ofta fick jag intervjua ett flertal sökande innan jag hittade rätt. Det var inte ovanligt att jag skyllde på yttre faktorer när jag inte hittade någon personal. Jag kanske skyllde på höga annonskostnader, lata ungdomar, inkompetenta arbetsförmedlare, dåliga assistentlöner osv. Ibland hamnade jag i mycket svåra situationer när jag på det här sättet försökte komma ifrån mitt ansvar. Det handlade om sådana situationer där jag helt enkelt inte hade någon personal att tillgå.

Nu har mitt förhållande till nyrekrytering förändrats märkbart. Jag har upplevt att nya assistenter kommer till mig mer eller

mindre automatiskt. Detta låter naturligtvis som ett mirakel, men jag tror att det finns naturliga förklaringar.

För det första innebär naturligtvis en dålig situation på arbetsmarknaden att ett större intresse för deltidsarbete finns.

Jag tror emellertid att så länge vi betraktar själva rekryteringen som svår och besvärlig så får detta följdverkningar på hur vi presenterar oss i våra annonser, hur vi genomför våra anställningsintervjuer, hur vi introducerar ny personal etc. Jag tror alltså att vi skulle vara betjänta av att se rekrytering av personliga assistenter i ett större perspektiv och fråga oss vilken inställning vi i grunden har till vårt behov av personlig assistans.

När jag rannsakar mig själv finner jag att mitt förhållande till assistans har förändrats dramatiskt bara under de senaste åren. Jag tar mycket lättare på detta än vad jag gjorde tidigare. När jag gick med i STIL innebar det fantastiska möjligheter. Även om jag hade haft assistenter i skolan så hade jag varit helt och hållet beroende av mina föräldrar för övrigt. Mina nya assistenter blev en befrielse i detta avseende och jag upptäckte allt jag kunde göra. Jag hade tre assistentpass om dagen, vardera på fyra timmar och dessutom assistans på nätterna.

Detta skulle jag inte orka idag. Men perioden var viktig eftersom jag kunde utforska de nya möjligheterna. Nu har jag dock alltmör upptäckt behovet att vara ensam och att ha lugn och ro. Jag har upptäckt hur bra det är att ibland använda sig av jour och beredskap, för att på så sätt ha tillgång till assistans när man inte behöver hjälp hela tiden.

NOTERAT, TYCKT, TÄNKT OCH KLIPPT

Detta har också förändrat min syn på rekrytering. Det är inte längre livsviktigt att till just det datumet hitta ett visst antal nya assistenter. Nu kan jag se lättare på allt som har med rekrytering att göra och inte ta det så allvarligt. Både min assistentorganisation och mitt förhållningssätt har blivit mer flexibelt.

Jag kan tex tillåta mig humor när jag annonserar. Min senaste annons var rubricerad KUNNIGA HÄSTAR och började med texten: "Arbetar du som jag som en häst så är du välkommen att söka detta jobb." Det är alltså viktigt att du i annonsen tar fram något som just speglar det unika i dig själv. Då är det troligare att du hittar personer som du har lätt att samarbeta med.

Annonsen KUNNIGA HÄSTAR gav tio svar av vilka jag anställde tre. Ett mycket bra resultat. Året innan annonserade jag under en mer ordinär rubrik och fick då 150 svar. Jag talade med alla i telefon, och träffade ca 30, av vilka jag anställde fem. Jag lovar dig att det är betydligt lättare att anställa tre av tio sökande än fem av 150. Således tjänar man på att försöka uttrycka sin originalitet.

Det är klart att det inte är något mål i sig att hitta på en konstig eller häpnadsväckande annons. Det kommer snart genomsåddas. Syftet är istället att försöka få en annons som speglar just dig.

Men annonsen utgör ju bara en liten del av rekryteringsprocessen. Sammanfattningsvis skulle jag vilja ge dig rådet. Ta lite lättare på ditt behov av personlig assistans. Inte så sällan hamnar vi i den situationen att vi får strida för våra behov. Det kan leda till att vi glömmer bort att livet även består av sådana behov som inte alls har något med våra funktionshinder att göra, och som handlar om att vi som alla andra människor behöver berika oss i olika avseenden. Intar man detta vidare perspektiv så inser man snart att det här med assistans bara utgör en liten del av våra liv och då blir svårigheterna så mycket mindre och möjligheterna desto fler.

BENGT ELMÉN

Ta bladet ur munnen om "tvåtredjedelssamhället"!

I somras kom ett meddelande från försäkringskassan. Efter regeringsbeslut gäller nya regler för beräkning av bostadsbidrag och basbelopp. Beslutet motiverades med det rådande ekonomiska läget i landet.

För vår del handlade det om femhundra kronor mindre i plånboken varje månad. Hur hade rubrikerna sett ut om denna inkomstsänkning hade drabbat LO-kollektivets medlemmar? Vi råkar tillhöra två av de samhällsgrupper som berördes av dessa nedskärningar och drabbades därför dubbelt. Barnfamiljer och förtidspensionärer är antagligen lovligt villebråd för spökegeringen Ingvar Carlsson. Dessa grupper har ju inte några starka påtryckare.

Tjänstemännen på försäkringskassan både förvånade och oroades oss. Tvärt emot att som oftast lojalt hänvisa till överhetens beslut, ifrågasatte man starkt dessa nedskärningar och uppmanade oss att protestera.

En lokal journalist tyckte att frågan var så viktig att den borde lyftas upp på riksplanet. En journalist på DN visade först stort intresse men ringde en halvtimme senare och sa att frågan redan var tillräckligt belyst. Locket på eller...? En journalist på Rapport jäspade och svarade att han just kommit tillbaka från semestern på landet! På TV4 lovade man att höra av sig. Jag kände en bitter försmak till att ha blivit dömd till den förtappade minoriteten i det sk "tvåtredjedelssamhället".

För dig som inte känner till det är begreppet "tvåtredjedelssamhället" väl etablerat i den sk intelligentian i landet och somliga journalister hänvisar till det som om det redan är en verklighet. Begreppet lanserades i England och går i korthet ut på att

två tredjedelar av befolkningen har det både drägligt och mycket bra medan den återstående tredjedelen i princip är utlämnad åt godtyckliga allmosor. Eftersom den förtappade tredjedelen, bestående av de svagaste grupperna i samhället, saknar möjlighet till opinionsbildning och aldrig genom röstmajoritet kan välja alternativ upprätthålls den sk demokratin på papperet. När centern och socialdemokratin går ihop i en "bred" koalition (med ett spöke till stadsminister), svarar det väl mot ett alternativ som passar de två tredjedelar som kanske till en början bara kommer se den faktiska verkligheten av "tvåtredjedelssamhället" i form av fler tiggare och uteliggare på gatorna, och dessa kan väl skylla sig själva?

Lyft fram dessa fascistiska tankar i ljuset. Nu sker det smygvägen, vid sidan av de demokratiska spelreglerna, och det går fort.

ROLAND EWERS

Klippet från tidningen Arbetet är resultatet av ett samtal mellan undertecknad och Arbetets lokalredaktör i Varberg och vi träffades av en slump på en fest...

PA *§arantin*

Behöver du rättshjälp relaterad till ditt funktionshinder?

PA-§aranti (Processassistansgaranti), är namnet på en tjänst STIL utvecklat till hjälp för alla med eget funktionshinder som anser sig orätt behandlade gentemot myndigheter. I början omfattade tjänsten enbart kooperativmedlemmar i STIL. Men för att möta den stora efterfrågan är numera PA-§arantin också tillgänglig för alla inom GIL (Göteborg Independent Living). Dessutom har andra kooperativ och föreningar med motsvarande inriktning möjlighet att ansluta sig till PA-§arantin. Personlig assistans, handikappersättning, vårdbidrag, färdtjänst och hjälpmedel är exempel på områden där PA-§arantin nyttjats under senare tid.

Så här gör du för att söka PA-§arantin

Grunden för din möjlighet till PA-§aranti bygger för närvarande på medlems- eller arbetsledarskap i STIL eller GIL. När du betalat inträdesavgift kontaktar du Lars Gunnar Ericsson på STILs kansli. Han handlägger alla ärenden och bedömer tillsammans med dig om ditt fall kan bli aktuellt. Ärenden som befinner sig i gränslandet för PA-§arantins verksamhetsområde, delegeras till PA-nämnden inom STIL för bedömning. När du fått klartecken kontaktar STIL ett juridiskt ombud som blir din "assistans" under processen.

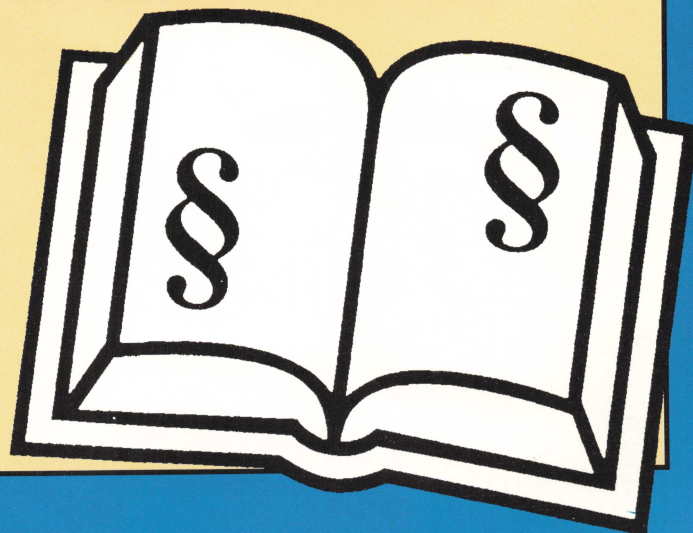
PA-§arantin gör din egen kostnad låg

Utöver inträdesavgiften tillkommer en egenavgift om 500 kr per ärende. Ärenden som drivs genom PA-§arantin anses som principiellt mycket angelägna för människor med funktionshinder. Därför bär kooperativen den största delen av din kostnad.

IL verkar i samhället för den enskildes rätt till:

Full delaktighet och jämlikhet
Självbestämmande och integritet
Kontroll över sitt eget liv
Flexibilitet och spontanitet
Social och geografisk rörlighet.

**PA-§arantin är ett starkt vapen till
positivutveckling för människor
med funktionshinder**

Nästa

nummer

av

STILETTEN

kommer i

december

Vill du börja använda eller utveckla dina möjligheter med

Personlig assistans

STIL började redan 1984 arbeta för att skapa en modell för personlig assistans i egen regi. Resultatet blev ett brukarägt kooperativ som sedan 1987 administrerat personlig assistans.

Genom vårt banbrytande initiativ och politiska arbete har vi också skapat förutsättningarna för assistansersättningen i LSS – Den lagen ger Dig som behöver, rätt att använda personlig assistans och möjlighet att själv bestämma vem som skall utföra den. STILs erfarenhet och kompetens kan komma dig till del genom vår omfattande

Arbetsledarutbildning

Den lär ut om lagar och avtal, hur man fastställer sitt assistansbehov, rekryterar, anställer och schemalägger. Utbildningen grundar sig på "independent living-idéologin" som STIL ansluter sig till. Den kan kvalificera dig för medlemskap som arbetsledare i STIL. Kursen omfattar 8 kvällar under en månads tid och hålls i STILs lokaler på Bondegatan 39, till ett pris av 500 kronor.

STIL

116 33 STOCKHOLM
Bondegatan 39

Välkommen med din anmälan

till STIL (Stockholmskooperativet för Independent Living) adress Bondegatan 39, 116 33 Stockholm eller sök oss på tel 08-640 81 10 eller fax 08-641 67 10

Genom att köpa eller hyra vår nya video "Fru Schledermann" finns nu också en möjlighet att närmare studera hur personlig assistans kan fungera i praktiken.

